

بر نام آنکه متی نام از ادبیات

منطقه بندی پیش از تاریخ ایران

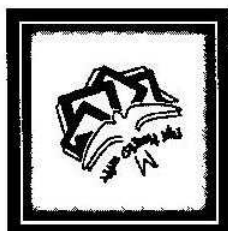
تألیف :

عبّاس دولت یاری

با همکاری

زهره صالحی - راضیه صدقی - سید علی میرزاد

زینب چنیده - زهره دولت یاری

تهران - نشر ستوی سید

سرشناسه / دولت یاری / عباس / ۱۳۶۵

عنوان و نام پدیدآور / منطقه‌بندی پیش از تاریخ ایران / تألیف عباس دولت یاری با همکاری زهرا صالحی و دیگران

مشخصات نشر / تهران / پرستوی سبید / چاپ اول / ۱۳۹۴

مشخصات ظاهری / ۱۵۴ صفحه / جدول / وزیری

شابک / ۳ - ۳۶ - ۶۸۱۳ - ۶۰۰ - ۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی / فیبا

یادداشت / تألیف عباس دولت یاری با همکاری زهرا صالحی، راضیه صدقی، سمیه میرزاد، زینب چنیده، زهرا دولت یاری.

موضوع / مخطوطه های تاریخی - ایران

موضوع / منطقه بندی - ایران

شناسه افزوده / صالحی زهرا / ۱۶۲

رده بندی کنگره / ۱۳۹۴ ۸ ۱۹۳ ۰۱۳۰۱۳

رده بندی دیویی / ۹۵۵/۰۰۴۳

شماره کتابشناسی ملی / ۳۹۱۰۸۵۹

انتشارات پرستوی سبید

منطقه‌بندی پیش از تاریخ ایران

تألیف / عباس دولت یاری با همکاری زهرا صالحی و دیگران

ناظر چاپ و اجرا / رضا زمانی مزده

طرح روی جلد / عباس دولت یاری

قیمت ۱۳۰۰۰ ریال / نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۴

تعداد صفحات / ۱۵۴ صفحه

شمارگان / ۱۰۰۰ نسخه

شابک / ۳ - ۳۶ - ۶۸۱۳ - ۶۰۰ - ۹۷۸

ISBN ۹78-600-6813-36-3

آدرس: خیابان انقلاب / خیابان رازی / انتهای شیرزاد شرقی / بن بست آسمان / پلاک ۵ / واحد ۱۰

تلفن: ۰۹۱۲۲۹۰۲۹۱۰ - ۶۶۷۱۱۶۳۴

حق چاپ محفوظ است

فهرست

۱۳	مقدمه
۱۵	فصل اول: منطقه‌بندی از دیدگاه مطالعات باستان‌شناسی ایران
۱۹	منطقه جنوب غرب و شمال جنوب غرب
۱۹	منطقه کرمانشاه و غرب ایران یا زاگرس
۱۹	آذربایجان (لات آذربایجان)، و شمال غرب
۱۹	شمال ایران
۱۹	فلات مرکزی
۱۹	منطقه شمال شرق
۱۹	منطقه شرقی
۱۹	منطقه جنوب شرق
۱۹	منطقه جنوب
۲۳	فصل دوم: جنوب غرب و شمال جنوب غرب ایران
۲۵	جغرافیا و محیط زیست جنوب غرب ایران
۲۶	آب و هوا پوشش گیاهی
۲۷	منطقه کوهستانی بختیاری
۲۷	دشت دهلران
۳۰	دوره روستانشینی آغازین (عتیق): فازهای بزمرد، علی‌کش، محمدجعفر، و بندوسرخ
۳۱	نتایج حاصله از عملکرد انسان در دوره محمدجعفر
۳۱	دوره روستانشینی قدیم (اولیه): فازهای انتقالی چغامامی، سبز و خزینه
۳۲	دوره روستانشینی میانه: فازهای مهمه، بیات و ... در دهلران
۳۳	دوره روستانشینی جدید، شوش A و شوش A پایانی / سرگراب
۳۴	دوره اروک یا شوش B در دهلران
۳۴	سرزمین پست شوشان و مناطق کوهستانی
۳۵	منطقه ۱، حوزه فرهنگی الف (اطراف رودخانه مهمه)
۳۵	توصیف طبیعی دشت دهلران
۳۶	سوابق مطالعات باستان‌شناسی در دشت دهلران
۳۷	لایه‌نگاری دوره‌های فرهنگی در علی‌کش

۳۷	فاز بزمرد
۳۷	فاز علی کش
۳۷	فاز محمدجعفر
۳۸	معماری دوره بزمرد، مرحله ۲C
۳۸	معماری دوره بزمرد، مرحله ۱C
۳۹	مهم‌ترین ویژگی تپه علی کش در دوره بزمرد
۳۹	دوره علی کش (۶۷۵۰ تا ۶۰۰۰ ق.م)
۴۰	معماری دوره علی کش، مرحله ۲B
۴۰	معماری دوره علی کش، مرحله ۱B
۴۰	دوره محمدجعفر (۶۰۰۰ تا ۵۶۰۰ ق.م)
۴۱	معماری دوره محمدجعفر، ۲A
۴۲	معماری دوره محمدجعفر، ۱A
۴۲	صنایع سنگی در فازهای سه‌انه علی کش
۴۲	سنگ چخماق
۴۲	سنگ افسیدین
۴۲	سنگ فیروزه
۴۳	نحوه تدفین اموات و قبور در دوره‌های فرهنگی علی کش
۴۳	فاز بزمرد
۴۳	فاز علی کش
۴۳	فاز محمدجعفر
۴۳	تپه سبز (۵۰۰۰ تا ۵۲۰۰ ق.م)
۴۴	چهار مرحله فرهنگی تپه سبز
۴۴	مرحله سبز
۴۴	مرحله خزینه C (۴۸۰۰ - ۵۰۰۰ ق.م)
۴۵	مرحله مهمه B
۴۵	مرحله بیات A
۴۵	توصیف اجمالی بقایای جانوری تپه سبز
۴۶	تپه موسیان
۴۶	تپه اشرف آباد

۴۶	تپه سفید
۴۶	چغاسفید
۴۷	تپه خزینه
۴۷	تپه فروخ آباد
۴۷	منطقه ۱، حوزه فرهنگی ب (اطراف رودخانه های کرخه و شانور)
۴۸	شوش
۵۰	توالی فرهنگی شوشان
۵۱	تپه جعفرآباد
۵۱	تپه جوی
۵۱	تپه بندبال
۵۱	بوهلان
۵۱	منطقه ۱، حوزه فرهنگی ج (اصراف رودخانه ر)
۵۱	چغابنوت
۵۱	تپه چغامیش
۵۲	شاخص بقایای معماری پیش از تاریخ چغامیش
۵۲	اشیاء به دست آمده از چغامیش
۵۲	تپه تولایی (۵۹۰۰ - ۶۲۰۰ ق.م)
۵۲	معماری در تپه تولایی (۶۲۰۰ ق.م)
۵۲	جدول گاهنگاری
۵۵	فصل سوم: کرمانشاه و غرب ایران
۵۸	تپه آسیاب (۹۰۰۰ - ۱۱۰۰۰ ق.م)
۵۹	تپه سراب (۸۰۰۰ - ۹۰۰۰ ق.م)
۶۱	تپه گنج دره (۷۵۰۰ - ۸۵۰۰ ق.م)
۶۲	ضخامت آثار استقرار گنج دره
۶۶	تپه گودین
۶۶	تپه چغاگاوانه
۶۷	تپه سیابید (۷۰۰۰ - ۸۰۰۰ ق.م) و تپه موریان
۶۷	تپه عبدالحسین (چغاصیفیل)
۶۸	ویژگی معماری به دست آمده در تپه عبدالحسین

۶۸	سفال‌های به‌دست‌آمده از دورهٔ نوسنگی با سفال تپه عبدالحسین
۶۸	تپه گوران ۵۵۰۰ - ۶۵۰۰ ق.م
۷۰	ویژگی معماری در تپه گوران
۷۰	مشخصه سفال‌های تپه گوران
۷۰	تپه سه‌گابی (۵۵۰۰ - ۶۰۰۰ ق.م)
۷۱	تپه گیان
۷۳	فصل چهارم: آذربایجان و شمال غرب ایران
۷۷	حاجی فیروز ۵۶۰۰ - ۵۱۰۰ ق.م
۷۸	ویژگی‌های شاخص معماری تپه حاجی فیروز (دره سولدوز آذربایجان غربی)
۷۹	ویژگی سفال‌های تپه حاجی فیروز
۷۹	اشیاء به‌دست‌آمده از تپه حاجی فیروز
۷۹	روش تدفین در تپه حاجی فیروز
۸۰	دالما تپه (۴۰۰۰ - ۵۰۰۰ ق.م)
۸۰	پیزدلی تپه
۸۱	تپه سیوان
۸۱	یانیک تپه (یانیق تپه)
۸۳	تپه اهرجان
۸۴	گوی تپه
۸۵	فصل پنجم: شمال ایران
۸۸	بررسی باستان‌شناختی غارهای هوتو و کمر بند
۸۹	ادوار مختلف فرهنگی غار کمر بند
۹۱	غار هاتو (هوتو، Hotu Cave)
۹۲	تدفین در غار هاتو
۹۵	فصل ششم: فلات مرکزی
۱۰۰	بررسی و مطالعه تحلیلی پیکرک‌های زنان در فلات ایران در عهد نوسنگی
۱۰۱	تپه زاغه
۱۰۲	ویژگی‌های عمومی روستای زاغه
۱۰۳	معبد منقوش
۱۰۳	ویژگی سفال‌های پیدا شده در تپه زاغه

۱۰۴	اشیاء به دست آمده از تپه زاغه
۱۰۴	تدفین در تپه زاغه
۱۰۴	گاهنگاری تپه زاغه
۱۰۵	تپه سیلک
۱۰۷	معرفی زیگورات سیلک
۱۰۷	مواد فرهنگی و آثار و بقایای باستانی موجود برای تعیین تاریخ بنای زیگورات سیلک
۱۰۸	تپه سنگ چخماق
۱۰۸	معماری در تپه سنگ چخماق
۱۰۹	گاهنگاری
۱۰۹	تپه چشمه علی
۱۱۰	ویژگی عمومی سفال‌ها پیش از اسلام
۱۱۰	تپه مسره
۱۱۱	قمرود
۱۱۱	موشلان تپه (اسماعیل آباد، ساوجبلاغ)
۱۱۲	قره تپه (شهریار)
۱۱۲	مهران آباد
۱۱۳	شیر آشیان
۱۱۳	قومس
۱۱۳	تورنگ تپه
۱۱۳	یاریم تپه
۱۱۴	گاهنگاری فلات مرکزی
۱۱۵	فصل هفتم: فرهنگ و تمدن شرق مازندران
۱۱۷	شواهد معماری در گوهر تپه
۱۱۷	معماری عصر آهن
۱۱۹	تدفین‌ها
۱۲۰	معماری گورها
۱۲۳	فصل هشتم: سیستان
۱۲۶	مهم‌ترین و شناخته شده‌ترین محوطه‌های پیش از تاریخ سیستان
۱۲۶	آسک

۱۲۶	تپه آتش
۱۲۶	تپه(ها) تاسوکی
۱۲۶	تپه دش
۱۲۶	تپه رود بیابان
۱۲۷	تپه رویاه بزرگ
۱۲۷	تپه رویاه کوچک
۱۲۷	تپه طالب خان
۱۲۷	تپه اشکران
۱۲۷	تپه مارگان
۱۲۷	تپه رچی
۱۲۷	شهر سوخته
۱۲۹	صنعت و مشاغل در شهر سوخته
۱۳۱	فصل نهم: کرمان، مکران و بخش‌هایی از سیستان و بلوچستان
۱۳۳	تل ابلیس
۱۳۵	تپه یحیی
۱۳۶	سفال تپه یحیی
۱۳۶	شهداد
۱۳۹	فصل دهم: جلگه فارس تا بخش‌هایی از جنوب و جنوب غرب تا ارتفاعات زاگرس
۱۴۲	تل باکون (بکون)
۱۴۳	تپه موشکی (مُشکی)
۱۴۳	تل جری
۱۴۴	تل گپ
۱۴۴	ویژگی‌های معبد تل گپ
۱۴۵	تل نخودی
۱۴۶	منابع

مقدمه

یکی از مشکلات دانشجویان رشته باستان‌شناسی کمبود منابع علمی به زبان فارسی است، هرچند در برخی زمینه‌ها کتاب‌هایی به زبان فارسی تألیف و یا ترجمه شده است. اما به‌طور کلی کمبود منابع و متون فارسی در این رشته بسیار چشمگیر است. به همین خاطر نگارندگان بر آن شدند که کتاب زیر را به رشته تحریر درآورند. کتاب حاضر از ده فصل تشکیل شده است. فصل اول مربوط به منطقه‌بندی پیش از تاریخ ایران از دیدگاه مطالعات باستان‌شناسی می‌باشد، فصل دوم تا دهم مربوط به معرفی محوطه‌های پیش از تاریخ ایران در جنوب غرب و شمال جنوب غرب ایران، کرمانشاه و غرب ایران، آذربایجان و شمال غرب ایران، شمال ایران، فلات مرکزی ایران، فرهنگ و تمدن شرق مازندران، سیستان، کرمان و مکران و بخش‌هایی از سیستان و بلوچستان و جلگه فارس تا بخش‌هایی از جنوب و جنوب غرب تا ارتفاعات زاگرس می‌پردازد. ضرورت تدوین و تألیف کتاب حاضر بیشتر به دلیل تنوع منابع و دسترسی نسبتاً دشوار به منابع اصلی انجام گرفت. از آنجایی که منابع باستان‌شناسی پیش از تاریخ ایران به دلیل گستره وسیع مطالعاتی و دامنه زمانی و جغرافیایی جهان باستان، از تنوع و پیچیدگی در آثار و متون (گزارشات باستان‌شناسی و ...) برخوردار است، دسترسی آسان و جامع دانشجویان به مواد فرهنگی و منابع گزارش بررسی‌ها و کاوش‌ها امری است تقریباً ناممکن. به همین خاطر نگارندگان این سطور، بر آن شدند، اندکی از دشواری مسئله ساده و با بیان مطالب مهم و کلیدی در یک کتاب، به ارتقای سطح دانش و آگاهی بخشی علمی به دانشجویان، محققان و علاقه‌مندان باستان‌شناسی پیش از تاریخی تلاش نماید. بدیهی است، از آنجایی که، این کتاب تنها با هدف آموزش و بیان منطقه‌بندی پیش از تاریخ ایران و معرفی برخی از محوطه‌های این مناطق به دانشجویان رشته باستان‌شناسی در مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد تدوین یافته است، به‌طور کلی، نگارندگان کتاب حاضر از دو رویکرد برای انتقال مفاهیم به دانشجویان عزیز استفاده نموده‌اند. در رویکرد نخست، به معرفی و تقسیم‌بندی حوزه‌های باستان‌شناسی ایران پرداخته شده است. در ادامه، براساس منطقه‌بندی پیش از تاریخ ایران برخی از مناطق مورد مطالعه و ارزیابی قرار گرفته‌اند. بی‌شک این کتاب مقدمه‌ای بر پیش از تاریخ ایران و معرفی

محوطه‌های مهم و کلیدی ایران در پیش از تاریخ ایران است و تلاش داشته است تا با بیانی ساده و روان به توصیف منطقه‌بندی پیش از تاریخی ایران و معرفی برخی از محوطه‌ها بپردازد. لازم به ذکر است با توجه به اینکه مرزهای فرهنگی ایران منطبق با مرزهای سیاسی کنونی نیست، در این کتاب مبانی بررسی و معرفی آثار پیش از تاریخی براساس مرزهای سیاسی تعریف شده است.

و اما سخن همیشگی: ادعائی نیست که این کتاب بتواند پاسخگوی همه سوالات علاقه‌مندان باشد بلکه آرزو مندان بتواند سؤال برانگیزد و شک ایجاد کند؛ چرا که سؤال و شک مقدمه یقین است. پیشاپیش تمام کاستی‌های آن را می‌پذیریم و ضمن پوزش از تمام علاقه‌مندان به پیش از تاریخ ایران، اساتید دانه جویار، ریزه انتقادات و پیشنهادات دلسوزانه آن‌ها را به دیده منت پذیرا هستیم. در خاتمه از می‌دانیم از زحمات و راهنمایی‌های دوستان، دانشجویان و اساتید گران‌قدر که در دانشگاه‌های مختلف همیشه با ابراز لطفشان ما را شرمسار خود کرده‌اند، تقدیر نموده و تشکر خود را نثارشان کنیم. همچنین از زحمات بی‌وقفه تمام باستان‌شناسان نامی این مرز و بوم و تمام کسانی که مقدمات لازم برای ایجاد این کتاب را برای ما تهیه نمودند، تشکر و قدردانی می‌نماییم، از درگاه پروردگار یکتا، سلامت و طول عمر آنان را برای خدمت هرچه بیشتر به این سرزمین اهورائی را مسئلت داریم.

یا رب ابرار را هدایت برسان بارانی

پیش‌تر زآنکه در این بی‌زمیان برخیزم

عباس دولتیاری و دیگران

تابستان ۱۳۹۴